

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

Mavjuda Nigmatova

Samarqand viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish
hududiy markazi o'qituvchisi

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA NOAN'ANAVIY O'YINLARDAN FOYDALANISH

Annotasiya. Mazkur maqolada maktabgach ta'lim tashkilotida noana'naviy o'yinlardan foydalanishni va ularni qo'llash yo'llari haqida aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Maktabgacha, o'yin, faoliyat, ta'lim, tarbiya, bilim, muammo, o'qitish jarayoni, ko'nikma, malaka, uzluksiz ta'lim.

АННОТАЦИЯ. В этой статье обсуждается использование нетрадиционных игр в дошкольных учреждениях и способы их использования.

Ключевые слова. Дошкольное учреждение, игра, деятельность, образование, воспитание, знания, проблема, учебный процесс, умение, квалификация, непрерывное образование.

Annotation. This article discusses the use of non-traditional games in preschool and how to use them.

Keywords. Preschool, play, activity, education, upbringing, knowledge, problem, educational process, skill, qualifications, continuing education.

Insoniyat sivilizatsiyasining quyi bosqichlarida shaxsni tarbiyalash, unga ta'lim berishga yo'naltirilgan faoliyat sodda, juda oddiy talablar asosida tashkil etilgan bo'lsa, bugungi kunga kelib ta'lim jarayonini tashkil etishga nisbatan o'ta qat'iy hamda murakkab talablar qo'yilmoqda. Mazkur vazifalarning muvoffaqiyatli hal etilishida yana bir omilning mavjudligi, yani, uzluksiz ta'lim tizimi xodimari, murabbiy-o'qituvchilar tomonidan zamonaviy ta'lim texnologiyalarini mohiyatidan xabardorliklari hamda ta'lim jarayonida

samarali qo'llay olishlari, shuningdek, ta'lim jarayonini tashkil etishga nisbatan ijodiy yondashuvning qaror topishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchi faoliyati bu o'yindir. O'yinda yosh organizmga xos bo'lgan talab va ehtiyojlar qoniqtiriladi. Hayotiy faollik yaratiladi. Birdamlik, tetiklik, quvnoqlik tarbiyalanadi. O'yin ta'lim va mashg'ulotlar bilan kundalik hayotdagi kuzatishlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, juda katta ta'limiy - tarbiyaviy ahamiyatga ega. O'yinda aks ettirilgan narsani bilib olishga qiziqish uyg'onadi, ko'pincha o'yin bolalarga yangi bilim berish va ularning fikrlarini, bilim doirasini kengaytirish uchun xizmat qiladi.

O'yin bola uchun ermak, quvonch manbai bo'libgina qolmay, bola diqqati, xotirasi, ijodiy tafakkuri va tasavvurini o'stirishga ham xizmat qiladigan vositadir. Bu jihatlar bolaning bundan keyingi hayotida muhim o'rin tutadi. O'yin jarayonida bolalar yangi bilim, malakalarni egallaydilar, qobiliyatlarini o'stiradilar.

Noanaviy o'yinlarni qiyosan bir necha mustaqil guruhlarga ajratish mumkin:

- **Idrokni o'stirishga qaratilgan o'yinlar** bolada narsalarning rangi, shakli, kattaligiga ko'ra tahlil qilish malakasini shakllantiradi.

Maktabgacha yosh oxiriga kelib, bolalar rang qatoridagi 7 xil rangni bemalol farqlay olishlari, ular asosiy geometrik shakllar (doira, oval, turtburchak to'g'ri turtburchak, uchburchak)ni bilishlari lozim. Bolalar narsalarning kattaligini farqlashda ularning o'lchami bo'yicha terib chiqishni biladilar, 8-10 ta tayoqcha, doiracha yoki boshqa bir xil turdagi kattaligi har xil predmetlarni kattalashib va kichiklashib boruvchi tartibda qo'yib chiqadilar. Narsalar kattaligini 3 xil o'lchamda nomini ayta oladilar (uzunlik, kenglik, balandlik).

- **Diqqatni rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar** turkumi orqali maktabgacha yoshda bola diqqatining turg'unligi, ko'chuvchanligi, bo'linuvchanligi kabi xususiyatlari shakllantiriladi.

Diqqatning bo'linuvchanligi bir vaqtning o'zida kishining ikki yoki undan ko'proq narsa bilan shug'ullana olishida namoyon bo'ladi. Katta maktabgacha yoshdagi bolalar 6-7 ta narsa o'rtasida diqqatni taqsimlay oladilar.

Maktabgacha yoshda ixtiyorsiz diqqatdan asta-sekin ixtiyoriy diqqatga o'tiladi. Ixtiyorsiz diqqat jarayoni ayni paytda bola uchun qiziqarli narsaga diqqatni qaratishda yuzaga keladi. Ixtiyoriy diqqat bolaning o'zi uchun qiziq bo'lmagan faoliyat bilan shug'ullana olishini nazarda tutadi.

- **Xotirani** o'stirishga qaratilgan o'yinlarga katta maktabgacha yoshdagi bola o'z oldiga maqsad quya oladi, biror narsani eslab qolish, ana shu maqsadni amalga oshirish vositalarini izlab topish shular jumlasidandir.

- **Tafakkurni** o'stirishga qaratilgan o'yinlardan maqsad bolalarda obrazli, harakatli, ko'rgazmali-obrazli, mantiqiy tafakkur turlarini rivojlantirishdan iborat. Maktabgacha yoshning oxiriga kelib, bolalarda mantiqiy tafakkur elementlari shakllana boshlaydi, ya'ni ular xulosalar qila oladilar, mantiq qonunlariga ko'ra fikrlaydilar. Bola ijodiy qobiliyatining o'sishi deganda tasavvur-xayolning taraqqiyoti va noanaviy tafakkur qila olish tushuniladi.

- **Maktabga tayyorlashga** yordam beradigan o'yinlar orqali kichikintoylarda elementar matematik tasavvurlarni rivojlantirish, nutqning taxlili bilan tanishtirish, bola qo'lini yozuv malakasini egallashga tayyorlash ishlari olib boriladi.

Noananaviy o'yinlarni maktabgacha ta'lim muassasasida tashkil etishda, bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularga mos o'yinlarni taklif etish kerak. Shu maqsadda noananaviy o'yinlarni uch yoshli bolalar uchun o'yinlar; to'rt-besh yoshli bolalar uchun o'yinlar; olti yoshli bolalar uchun mo'ljallangan o'yinlarni ajratish mumkin.

Bolalarni diqqatini rivojlantirishga qaratilgan noananaviy o'yinlardan birini ketirib o'tamiz: (3 yoshli bolalar uchun)

Narsalarni taqqoslang. Bolaning oldiga ikkita o'yinchoq qo'yiladi. Bola avval ular nimasi bilan bir - biriga yixshashligini, keyin o'zaro farqini aytib berishi kerak. Masalan. ayiq va quyoncha bir-biriga yumshoqligi bilan yixshaydi, ularning qul oyoqlari, ko'z, quloqlari bor. Farqi shundaki, ayiq-katta, quyon-kichkina. Ayiq-jigarrang, quyon-oq va hakazo. Belgilarni bolalar bilan galma-galdan aytish mumkin. Shu tarzda har qanday juft yiyinchoqni taqqoslash mumkin. Agar o'yinni murakkablashtir lozim bylsa, bir-biriga ancha o'xshaydigan o'yinchoqlarni taklif qilish mumkin (2 ta mashina, 2 ta työp).

Deyarli har bir o'yin uchun uni o'tkazishning soddaroq yoki murakkabroq ko'rinishlaridan foydalanish mumkin. Shu sababli bola bilan o'yin tashkil etishda uning individual xususiyatlarini hisobga olish kerak. Agar bola topshiriqlarni bajarishga qiynalmasa, unga birmuncha murakkabroq topshiriq beriladi, agar qiynalsa, soddaroq topshiriq berish lozim.